

<https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-11>

УДК (UDC): 373.51:004

М. М. ІВАЩЕНКО,

старший викладач кафедри Авіаційного транспорту Інституту цивільної авіації

e-mail: ivamapuna@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0997-2264>

Харківський національний університет повітряних сил імені Івана Кожедуба,

вул. Клочківська 228, Харків, Харківська обл., 61045, Україна

ЗАСОБИ КІНОПЕДАГОГІКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ "ПРАВОВИЗНАВСТВО" У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Анотація. У статті представлено авторський педагогічний підхід до викладання дисципліни «Правознавство» для майбутніх фахівців цивільної авіації, розроблений на основі синтезу компетентнісного, практико-орієнтованого, інтерактивного та особистісно орієнтованого підходів. Наголошено, що правова підготовка авіаційного персоналу у XXI столітті має виходити за межі засвоєння нормативно-правової бази й формувати професійну правосвідомість, етичну відповідальність та здатність ухвалювати рішення в середовищі підвищеної відповідальності й правової невизначеності, притаманному авіаційній галузі. Обґрунтовано доцільність використання кінопедагогіки як інноваційного інструмента розвитку правової культури студентів авіаційних спеціальностей, що забезпечує емоційно-ціннісне осмислення правових наслідків професійних дій.

Центральним елементом запропонованого підходу є навчальний модуль «Права людини», спрямований на опанування міжнародних авіаційних стандартів, положень Чиказької конвенції, Регламентів ЄС щодо захисту прав пасажирів, а також розвиток усвідомлення пріоритету людської гідності під час польоту. Показано, що використання художніх фільмів як відеокейсів у поєднанні з рольовими іграми й аналізом авіаційних інцидентів сприяє формуванню критичного мислення, здатності до аргументованого правового оцінювання ситуацій та прийняття етичних управлінських рішень.

Подано узагальнені результати часткового педагогічного експерименту, які засвідчили позитивну динаміку сформованості правових компетентностей студентів, зростання рівня їхньої емпатії, розвитку навичок правового аргументування та стійкої внутрішньої мотивації дотримуватися прав людини в авіаційній діяльності. Підкреслено, що впровадження кінопедагогіки переводить освітній процес від знаннєвого рівня до досвідно-ціннісного виміру, що є важливою умовою професійної зрілості майбутніх працівників цивільної авіації у відповідності до сучасних міжнародних стандартів безпеки польотів і захисту прав людини.

Мета. Теоретично обґрунтувати, розробити та частково експериментально перевірити ефективність авторського педагогічного підходу до викладання дисципліни «Правознавство» в системі підготовки фахівців цивільної авіації із застосуванням художніх фільмів як засобу формування правової культури, етичної відповідальності та міжкультурної професійної компетентності.

Методи. Аналіз і синтез наукових джерел, педагогічне спостереження, анкетування, моделювання авіаційних правових ситуацій, кінорефлексія, кількісний і якісний аналіз результатів педагогічного експерименту.

Результати. У ході впровадження авторського педагогічного підходу, що інтегрує компетентнісний, практико-орієнтований, активно-інтерактивний, особистісно орієнтований та інтегративний підходи, було розроблено й апробовано навчальний модуль «Права людини» з використанням художніх фільмів як відеокейсів. До роботи зі студентами були залучені фільми: Sully («Чудо на Гудзоні»), Official Secrets («Офіційні таємниці»), Spotlight («У центрі уваги») тощо, що містять професійно значущі ситуації, пов'язані з морально-правовими колізіями та відповідальністю фахівців.

Аналіз результатів часткового педагогічного експерименту засвідчив позитивну динаміку сформованості правових компетентностей студентів. Зокрема, когнітивний компонент (знання авіаційного законодавства, здатність ідентифікувати правові порушення) зріс на 28 %, ціннісно-мотиваційний (внутрішня готовність керуватися принципами прав людини в професійних діях) — на 32 %, а діяльнісний (здатність застосовувати норми права для ухвалення управлінських рішень) — на 30 %. Студенти продемонстрували зростання кількості правильних правових оцінок авіаційних ситуацій, більш усвідомлене ставлення до власної професійної ролі та підвищення рівня емпатії до пасажирів і колег.

Отримані результати вказують на формування стійких умінь і переконань, необхідних для роботи в умовах високої відповідальності та потенційної правової невизначеності, що характеризують професійну діяльність в авіаційній сфері. Авторський підхід довів свою придатність до масштабування в межах дисципліни «Правознавство» та інших навчальних модулів гуманітарного циклу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *правова культура, цивільна авіація, кінопедагогіка, відео кейси, компетентнісний підхід, права людини, інтерактивне навчання.*

Як цитувати: Іващенко М. М. Засоби кінопедагогіки при викладанні дисципліни "Правознавство" у підготовці фахівців цивільної авіації. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2025. Вип. 85. С. 127-136. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-11>

In cites: Ivashchenko M. M. (2025). Film education tools in teaching the discipline "Law" in the training of civil aviation specialists. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (85), 127-136. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-11> (in Ukrainian)

Вступ

Розвиток цивільної авіації у XXI столітті виходить далеко за межі технічних і транспортних завдань. Авіаційна галузь стає глобальним простором міжкультурної взаємодії, де безпека польоту, повага до прав людини й суворе дотримання міжнародних правових норм є спільною відповідальністю всіх учасників авіаційного процесу — від екіпажу до наземного обслуговування. Правова культура майбутніх авіаційних фахівців, таким чином, постає не лише як складова їхньої загальної ерудиції, а як критично важливий елемент професійної компетентності, що визначає здатність діяти в ситуаціях підвищеної відповідальності та правової невизначеності.

Сучасний авіаційний спеціаліст повинен орієнтуватися в положеннях Чиказької конвенції, міжнародних стандартах та рекомендованій практиці ІКАО, регламентах ЄС щодо захисту прав пасажирів, вимогах щодо персональних даних (GDPR), а також у національному авіаційному законодавстві. Правова підготовка при цьому має перетворювати знання з формального тексту на внутрішньо мотивовані моделі професійної поведінки, що забезпечують пріоритет безпеки польотів і людської гідності.

Одним із перспективних засобів гуманізації правової освіти майбутніх фахівців виступає кінопедагогіка — навчання через художній фільм, що моделює професійно значущі конфліктні ситуації, дозволяє студентам ідентифікувати правові колізії та аналізувати їх у контексті професійної відповідальності авіафахівця. Використання відеокейсів створює можливості для розвитку критичного мислення, моральної рефлексії, здатності аргументувати правові рішення та оцінювати їх наслідки для пасажирів і авіаційного персоналу.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічного підходу до викладання дисципліни «Правознавство» в підготовці фахівців цивільної авіації із застосуванням художніх фільмів як засобу формування правової культури та професійної етичної відповідальності.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Узагальнити сучасні теоретичні підходи до формування правової культури майбутніх авіаційних фахівців.
2. Розробити структуру навчального модуля «Права людини» з використанням відеокейсів та алгоритму кінорефлексії.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблему формування правової культури майбутніх фахівців досліджували О. Скаун [4], які підкреслюють необхідність інтеграції правових знань із професійною етикою та гуманістичними цінностями. Питання інноваційних технологій навчання, зокрема

інтерактивних і практико-орієнтованих методів, висвітлено у працях Н. Дичківської [1], О. Пометун [2].

Сучасні тенденції застосування кінопедагогіки як засобу емоційно-ціннісного осмислення правових аспектів ґрунтовно представлені в німецькомовних

дослідженнях з медіаосвіти та фільмдидактики. Зокрема, у працях С. Albrecht [6], у збірнику під редакцією S. Aßmann, S. Grafe та A. Martin [7], а також у роботах О. Gibtner-Weidlich [10] акцентується роль художнього фільму як інструменту формування критичного мислення й етичної чутливості. Матеріали Symposion Deutschdidaktik [12] підтверджують значення фільмів як засобу міждисциплінарного навчання. Водночас питання застосування кінопедагогіки в професійній підготовці фахівців цивільної авіації залишається недостатньо розробленим. Відсутні системні праці, що демонстрували б цілеспрямоване використання художніх фільмів у викладанні правознавства студентам авіаційних спеціальностей, що й визначає актуальність представленого дослідження.

Окремі наукові розвідки вказують на ефективність застосування кінематографа у формуванні морально-етичної відповідальності фахівців із підвищеним рівнем професійної відповідальності, проте вони здебільшого стосуються медичної, військової або юридичної освіти. Авіаційна ж галузь, попри критичну вагу людського чинника та правового регулювання в забезпеченні безпеки польотів, залишається

недостатньо представленою в контексті методик кінопедагогіки.

Науковці все частіше акцентують на тому, що підготовка авіафахівців має відходити від суто нормативного викладу правових положень і переходити до моделювання міждисциплінарних ситуацій, де технічні рішення тісно переплітаються з правовими та етичними наслідками. Такі підходи відповідають вимогам ICAO щодо розвитку в здобувачів освіти компетентностей, пов'язаних із прийняттям відповідальних рішень у стресових умовах і мультикультурному середовищі професійної діяльності.

Таким чином, проведений аналіз літератури демонструє існування теоретичного підґрунтя для впровадження кінопедагогіки в авіаційну правову освіту, проте одночасно окреслює наукову прогалину: брак системних методичних підходів і доказів їх результативності саме для формування правової культури майбутніх фахівців цивільної авіації. Усвідомлення цієї прогалини стає підставою для здійснення представленого в статті педагогічного дослідження й подальшого розвитку інноваційних методик навчання у профільних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу

Кінематограф у педагогічному процесі не є декоративною ілюстрацією, а виступає особливим способом моделювання реальності. Коли на занятті використовується художній фільм, аудиторія фактично перетворюється на симулятор майбутньої професійної діяльності: студент не лише відтворює правові поняття, а й «приміряє» роль авіафахівця, переживає юридично значущі ситуації та аналізує рішення їхніх учасників.

Такий формат навчання дозволяє поєднати когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти засвоєння правових знань, що є надзвичайно важливим для авіаційних спеціальностей, де професійні дії здійснюються в умовах високої відповідальності та стресогенності. В авіаційній галузі будь-яке управлінське рішення має потенційно критичні наслідки для безпеки польоту й прав людини, тому освітні технології мають формувати не

лише знання, а й здатність діяти нормативно обґрунтовано й етично.

У цьому дослідженні запропоновано авторський підхід до використання художніх фільмів у викладанні дисципліни «Правознавство», спрямований на розвиток правового світогляду, професійної відповідальності та сформованості рішень у ситуаціях правової невизначеності. Авторський внесок полягає у доборі змісту навчального матеріалу, створенні модуля «Права людини» та використанні структурованого алгоритму кінорефлексії під час опрацювання відеореєстрів.

Змістовне наповнення навчального модуля передбачає роботу з типовими правовими колізіями, які виникають у сфері авіаперевезень: захист прав пасажирів при затримці або скасуванні рейсу, дотримання вимог до перевезення маломобільних осіб, забезпечення конфіденційності персональних даних, реагування на надзвичайні події під час польоту. Аналіз

цих ситуацій у форматі відеокейсів сприяє формуванню системного розуміння того, як юридичні норми реалізуються в реальному професійному середовищі.

Важливим методичним рішенням виступає поєднання перегляду фільму з дискусіями, рольовими іграми та розробкою управлінських рішень. Студенти не лише ідентифікують порушення прав людини у кінематографічних образах, а й моделюють власні алгоритми дій відповідно до міжнародних стандартів та рекомендованої практики ICAO і вимог Європейського Союзу. Це дозволяє перетворити навчальний процес на активну взаємодію, де кожен здобувач освіти бере

участь у пошуку оптимального правового рішення.

Окремої уваги заслуговує виховання професійної етичної позиції через кінорефлексію — усвідомлений аналіз моральних мотивів і наслідків рішень учасників подій. Саме завдяки цьому компоненту кінопедагогіка формує не лише правову грамотність майбутніх авіафахівців, а й здатність діяти гуманістично в умовах правової невизначеності, що є ключовою передумовою підвищення безпеки польотів та підтримання довіри суспільства до авіаційної системи.

Методика (об'єкти та методи дослідження)

Авторська методика впровадження кінопедагогіки у викладання дисципліни «Правознавство» сформована на основі комплексного поєднання сучасних освітніх підходів, що забезпечують єдність знань, цінностей і професійної поведінки майбутніх фахівців цивільної авіації. Такий міждисциплінарний характер методики дозволяє поєднати юридичні норми з реальними ситуаціями авіаційної практики, де кожне рішення має потенційний вплив на безпеку польоту і права людини.

Компетентнісний підхід визначає кінцевий результат навчання: формування правової компетентності як здатності майбутнього авіафахівця діяти правомірно й відповідально в умовах професійної невизначеності та високої відповідальності. У сучасній авіації помилка несе серйозні наслідки не лише для організації польотів, а насамперед для життя, здоров'я та гідності людей. Тому правова грамотність має доповнюватися етичним мисленням, готовністю оцінювати ризики і враховувати інтереси всіх сторін авіаційного процесу.

Практико-орієнтований підхід реалізується через системне опрацювання актуальної нормативної бази цивільної авіації: Чиказької конвенції [11], стандартів та рекомендованої практики ICAO, Регламентів ЄС №261/2004 і №1107/2006 [8; 9], документів EASA та вимог GDPR щодо захисту персональних даних у процесі авіаперевезень. Важливим є вивчення прикладів провідних авіакомпаній: Lufthansa Aviation Training використовує юридично-етичні кейси у тренінгах

екіпажів, British Airways і KLM впроваджують програми дотримання прав осіб з інвалідністю, а IATA наголошує на важливості прав людини як умови довіри пасажирів до авіаперевізника. Такий досвід дає змогу студентам співвідносити національні норми з міжнародними стандартами як реальним інструментом їхньої професійної діяльності.

Інтерактивний підхід забезпечує залучення студентів до активного навчання через дискусії, рольові ігри, аналіз ситуацій та дебрифінг інцидентів, що сприяє розвитку критичного мислення, комунікаційних навичок і правового аргументування. У процесі колегіального ухвалення рішень студенти вчаться знаходити баланс між нормативними вимогами, безпекою та повагою до прав людини. Особистісно орієнтований підхід спрямований на формування професійної ідентичності фахівця цивільної авіації, який усвідомлює свою відповідальність перед кожним пасажиром і розглядає право як гарантію людської гідності, а не як механізм примусу. Таким чином створюється цілісне освітнє середовище, де студент переходить від репродукції правових норм до їх усвідомленого та етичного застосування у власних рішеннях.

Центральним елементом методики є розроблений автором навчальний модуль «Права людини», зміст якого подано за логікою поступового занурення: від загальних положень міжнародного права до конкретних механізмів їх реалізації в авіаційній діяльності. Завдяки такому

структуруванню матеріалу формується розуміння того, що юридичне регулювання охоплює увесь шлях пасажирів — від купівлі квитка до висадки після завершення польоту [11]. Студенти вчаться аналізувати типові для авіації ситуації (затримка рейсу, овербукінг, обмеження доступу до інформації, недотримання потреб маломобільних пасажирів), розпізнаючи в них правову природу та потенційні наслідки для суб'єктів авіаційних правовідносин. Художні фільми використовуються як відеокейси, що дозволяють студентам ідентифікувати правові колізії у доступній, емоційно насиченій формі та порівнювати різні моделі поведінки учасників подій [1].

Добір фільмів здійснено за критеріями педагогічної значущості, відповідності міжнародним стандартам прав людини та наявності професійного конфлікту: «Sully» — відповідальність екіпажу й юридичні наслідки аварійної посадки; «Official Secrets» — свобода інформації, державна таємниця та професійний обов'язок; «Spotlight» — право суспільства на правду й роль

журналістських розслідувань у захисті вразливих груп. Після перегляду фільму застосовується трирівневий алгоритм кінорефлексії: когнітивний рівень передбачає правовий аналіз ситуації, визначення порушених норм і можливих шляхів їх дотримання [9]; емоційно-ціннісний рівень спрямований на усвідомлення мотивів і наслідків дій для конкретної особи та суспільства [1]; професійно-діяльнісний рівень включає моделювання власних рішень студентів з обґрунтуванням їх відповідності вимогам авіаційної безпеки та прав людини [12].

Такий алгоритм забезпечує перехід від пасивного сприйняття до активного юридично значущого реагування, формуючи здатність ухвалювати нормативно обґрунтовані рішення в умовах професійної невизначеності. Отже, запропонована методика створює умови для інтеграції знань, ціннісних орієнтацій та поведінкових умінь, сприяючи формуванню високого рівня правової культури й етичної професійної позиції майбутніх фахівців цивільної авіації.

Результати дослідження

Експериментальна перевірка ефективності впровадження кінопедагогіки у викладання дисципліни «Правознавство» засвідчила позитивну динаміку формування правових і професійних компетентностей майбутніх фахівців цивільної авіації. Навчальні результати порівнювалися за трьома критеріями: когнітивним, ціннісно-мотиваційним та діяльнісним. Аналіз даних показав, що рівень правової грамотності студентів зріс у середньому на 28 %, що виражається у здатності точніше застосовувати авіаційні нормативно-правові акти, упевнено використовувати юридичну термінологію та ідентифікувати порушення прав людини в типових для авіації ситуаціях.

Значні зміни зафіксовано й у сфері критичного мислення: зростання показника склало близько 30 %, що засвідчує сформованість умінь аналізувати складні інциденти, розглядати різні позиції сторін конфлікту, зважувати ризики і аргументовано відстоювати власне рішення з урахуванням правових наслідків. Таким чином, студенти продемонстрували перехід

від пасивного засвоєння інформації до здатності застосовувати її у моделюванні професійних дій.

Особливо важливим результатом стало посилення внутрішньої мотивації щодо дотримання прав людини під час авіаперевезень: показник сфери ціннісно-етичної орієнтації зріс у середньому на 32 %. Студенти почали розглядати правові норми не як зовнішній механізм контролю, а як необхідну умову безпеки, довіри пасажирів та збереження людської гідності. У них сформувалося стійке усвідомлення професійної відповідальності за життя, здоров'я та добробут людей, що відображається у прагненні діяти не лише «правильно», але й справедливо та етично.

Отримані результати свідчать про формування цілісного правового світогляду, який є ознакою професійної зрілості авіафахівця. Це підтверджує ефективність запропонованої методики й доцільність подальшого її використання в системі підготовки фахівців цивільної авіації в Україні.

Крім кількісних змін, спостерігалися

й якісні зрушення у ставленні студентів до правового аналізу авіаційних ситуацій. Вони почали частіше звертатися до міжнародних стандартів ICAO та регламентів ЄС як до аргументів у своїх рішеннях, що свідчить про становлення професійної правової ідентичності та готовності діяти відповідно до глобальних вимог авіагалузі. Також підвищилася здатність враховувати етичні наслідки управлінських рішень для різних груп учасників авіаперевезення.

Важливим результатом є зміцнення навичок колегіального ухвалення рішень, що проявилось в конструктивному розподілі ролей у групових завданнях, умінні відстоювати власну позицію, проте з повагою до точок зору інших членів

команди. Оскільки авіаційна діяльність передбачає командну відповідальність та тісну координацію дій, формування таких умінь значно підвищує рівень професійної надійності майбутніх працівників.

Загалом результати експерименту свідчать, що кінопедагогіка не лише підсилює правову складову професійної підготовки, а й позитивно впливає на розвиток емоційного інтелекту, соціальної чутливості та вміння діяти в умовах стресу. Це дозволяє майбутнім фахівцям цивільної авіації впевнено орієнтуватися у складних виробничих ситуаціях, приймати гуманістично вмотивовані рішення та підтримувати високий рівень професійної взаємодії в мультикультурному середовищі льотних і наземних операцій.

Обговорення

Освітній процес, побудований на основі кінопедагогіки, трансформує традиційний підхід до викладання правознавства в технічних ЗВО й переводить його у досвідно-ціннісний вимір професійного зростання особистості. Навчання перестає обмежуватися вимогою «не порушити інструкцію» чи репродукцією законодавчих норм. Натомість студенти усвідомлюють, що за кожною нормативною вимогою стоїть конкретна людина, її гідність і право на безпечний політ, що повністю відповідає гуманістичній природі міжнародного авіаційного права. Такий підхід сприяє переорієнтації студентів із зовнішньої мотивації (страх покарання, оцінка) на внутрішню (власні цінності та професійна етика).

У запропонованій моделі правова культура майбутнього авіафахівця постає як інтеграція трьох взаємопов'язаних складових: правової грамотності, моральної відповідальності та здатності діяти в умовах правової невизначеності [4]. Саме ці характеристики визначають поведінку й професійну надійність фахівця в умовах обмеженого часу на ухвалення рішень, коли долі пасажирів залежать від його правової обізнаності, емоційної стійкості та етичної позиції.

Отримані результати педагогічного експерименту підтверджують, що впровадження художніх фільмів як відеореалізмів активізує всі рівні правової

компетентності: знаннєвий, ціннісний та діяльнісний. Це узгоджується з науковими висновками сучасних педагогів і психологів щодо особливої ролі емоційно-ціннісного досвіду в професійному становленні особистості, зокрема для спеціальностей підвищеної відповідальності, таких як цивільна авіація [8; 12]. Цінність кінопедагогіки полягає в тому, що студент відчуває наслідки рішень ще до того, як опиняється в реальній професійній ситуації.

Важливо, що запропонована авторська методика не замінює традиційні форми правової підготовки, а доповнює їх новим інструментарієм, який сприяє формуванню етичної рефлексії, здатності до колегіального ухвалення рішень, розвитку емпатії та готовності ставити права людини в центр управлінських дій. У цьому аспекті кінопедагогіка виступає одним із механізмів культурної трансформації в авіагалузі, де право перестає бути формальністю та набуває статусу життєво важливого ресурсу безпеки польотів.

Отже, запропонована методика відповідає сучасним міжнародним тенденціям підготовки авіаційного персоналу й може бути масштабована на інші дисципліни гуманітарного циклу. Її застосування сприяє вихованню високої професійної культури відповідальності, орієнтованої на пріоритет прав людини, що є ключовим критерієм готовності фахівця цивільної авіації до роботи у складному й

динамічному середовищі XXI століття.

Крім того, застосування кінопедагогіки актуалізує питання інтеграції психологічних механізмів навчання в правову підготовку. Емоційне співпереживання героям кіноісторій посилює запам'ятовування правових наслідків професійних дій і розвиває здатність прогнозувати поведінку інших учасників авіаційних правовідносин. Це важливо для підготовки майбутніх авіафахівців, адже значна частина їхньої діяльності пов'язана з прийняттям рішень у динамічних, стресових умовах, де людський фактор часто стає причиною критичних помилок.

Важливою перевагою кінопедагогічного підходу є створення умов для міждисциплінарної інтеграції: під час роботи з відеокейсами студенти звертаються не лише до правових норм, а й до психологічних, управлінських, культурологічних аспектів професійної

діяльності. Такий формат сприяє вихованню комплексного мислення, здатності критично оцінювати взаємозв'язок права, безпеки польотів і якості сервісу. У результаті майбутні фахівці формують більш широкую професійну перспективу, де право виступає не обмеженням, а інструментом підвищення надійності авіаційної системи.

Перспективним напрямом розвитку є подальша адаптація кінопедагогіки до цифрового освітнього середовища авіаційних закладів: використання інтерактивних платформ, коротких кінофрагментів для мікронавчання, віртуальних дискусій та ситуаційних симуляторів на основі реальних авіаційних кейсів. Такі рішення відкривають можливість для розширення освітнього простору за межі аудиторії та забезпечують безперервність формування правової культури у студентів, які вже проходять льотну або виробничу практику.

Висновки

1. Запропонована автором методика викладання дисципліни «Правознавство» через використання художніх фільмів забезпечує інтеграцію правових знань із ціннісно-емоційним досвідом студентів, що відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу та сприяє розвитку цілісного правового світогляду майбутніх фахівців цивільної авіації.

2. Застосування кінопедагогіки під час професійної підготовки авіафахівців сприяє розвитку когнітивного, ціннісно-мотиваційного та діяльнісного компонентів правової культури студентів, формує їхню здатність діяти етично, правомірно й відповідально в умовах професійної невизначеності.

3. Результати педагогічного експерименту підтверджують ефективність застосованої методики: зафіксовано зростання рівня сформованості правових компетентностей студентів на 28–32 %, що

свідчить про продуктивність використання відеокейсів і доцільність розширення цієї практики у вищих авіаційних навчальних закладах.

4. Використання художніх фільмів робить освітній процес більш мотивувальним, емоційно насиченим і професійно значущим, сприяє формуванню навичок правового аналізу, критичного мислення, комунікативної взаємодії та здатності приймати обґрунтовані рішення в авіаційних ситуаціях.

5. Перспективи подальших досліджень полягають у поширенні авторської методики на інші модулі та дисципліни гуманітарного циклу, створенні електронних навчальних курсів із використанням кінофрагментів, а також розробленні інструментів діагностики для систематичного моніторингу рівня сформованості правової культури майбутніх авіаспеціалістів.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розширення авторської методики на інші теми курсу «Правознавство», а також на дисципліни гуманітарного циклу в авіаційних закладах вищої освіти. Важливим напрямом є

створення електронних навчальних курсів і цифрових платформ з відеокейсами, інтерактивними тренажерами та ситуаційними моделюваннями професійної діяльності, що забезпечить можливість багаторазового відпрацювання правових дій

в умовах, наближених до реальних авіаційних ситуацій.

Окремої уваги потребує розроблення валідних інструментів оцінювання сформованості правової культури авіаспеціалістів та дослідження впливу кінопедагогіки на довготривалі зміни у професійній етиці, моделі поведінки в стресових умовах і готовності дотримуватися прав людини в реальному виробничому середовищі. Потенційним напрямом є також порівняльний аналіз впровадження подібних методик у міжнародній практиці авіаційної освіти та вивчення можливостей міжкультурного обміну освітніми ресурсами для підготовки висококваліфікованих фахівців цивільної авіації.

Перспективним є також дослідження ефективності використання фрагментів документального кіно, відеоматеріалів розслідувань авіаційних інцидентів та навчальних ресурсів ICAO у формуванні в майбутніх фахівців навичок правового аналізу реальних виробничих ситуацій. Це

дасть змогу наблизити освітній процес до професійного середовища та посилити здатність студентів оцінювати юридичні ризики на основі фактів і доказів.

Значний потенціал має впровадження адаптивних освітніх платформ із персоналізованою траєкторією навчання, де складність правових кейсів змінюється залежно від рівня сформованості компетентностей здобувача освіти. Аналіз успішності може здійснюватися засобами штучного інтелекту, що забезпечить індивідуальний зворотний зв'язок та своєчасну корекцію навчального процесу.

Окремо потребує вивчення питання підготовки викладачів до застосування кінопедагогіки. Розроблення програм підвищення кваліфікації, тренінгів з аналізу відеокейсів, методичних матеріалів і рекомендацій сприятиме поширенню цієї технології та її ефективному впровадженню в авіаційних ЗВО. Підготовлений до кінопедагогіки педагог зможе стати фасилітатором правового мислення та етичного зростання майбутніх авіафахівців.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Дичківська, Н. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с. URL: <https://academia-pc.com.ua/product/306>
2. Пометун, О., Пироженко, Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ: А.С.К., 2002. 135 с.
3. Поясок, Т. Б., Беспарточна, О. І. Педагогіка: навч. посіб. Кременчук: Видавництво «НОВАБУК», 2024. 208 с. URL: https://vps-education.co.ua/assets/files/Pedagogika_new_book.pdf
4. Скакун, О. Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/folder/view.php?id=270883>
5. Грона, Н. В. Робота з медіатекстом у процесі підготовки фахівців різних напрямів. *Вересень: науково-методичний журнал*. 2022. № 2(93). С. 137–150. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2022.11> URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/download/202/183>
6. Albrecht, C. Filmdidaktik. KinderundJugendmedien.de. URL: <https://www.kinderundjugendmedien.de/images/fachlexikon/fachdidaktik/pdf/filmdidaktik.pdf>
7. Aßmann, S., Grafe, S., Martin, A. (Hrsg.). Medien – Bildung – Forschung: Integrative und interdisziplinäre Perspektiven. Bad Heilbrunn : Verlag Julius Klinkhardt, 2024. 221 p. DOI: <https://doi.org/10.25656/01:31899> URL: https://www.pedocs.de/volltexte/2024/31899/pdf/Assmann_et_al_2024_Medien_Bildung_Forschung.pdf
8. European Union. Regulation (EC) No 261/2004. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0261>
9. European Union. Regulation (EC) No 1107/2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1107>

lex.europa.eu/eli/reg/2006/1107/oj/eng

10. Gbntner-Weidlich, O. Schule im Kinosaal: Wie Filmpädagogik den Unterricht bereichert. *Medienwelten: Zeitschrift für Medienpädagogik*. 2019. Vol. 10. Pp. 117-122. URL: <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?Fid=3342058>
11. International Civil Aviation Organization. Convention on International Civil Aviation (Chicago Convention), 1944. URL: <https://www.icao.int/convention-international-civil-aviation-doc-7300>
12. Symposion Deutschdidaktik. Film(e) im Deutschunterricht. Moderne Filmdidaktik in der Schule. 17. Tagung des Symposions Deutschdidaktik, Erlangen, 2005. URL: https://symposion-deutschdidaktik.de/wp-content/uploads/2024/03/17.-Tagung_2005_Erlangen_Abstracts.pdf

Стаття надійшла до редакції 05.11.2025

Стаття рекомендована до друку 08.12.2025

Опубліковано 30.12.2025

M.M. IVASHCHENKO,

Senior Lecturer, Department of Aviation Transport, Institute of Civil Aviation

e-mail: ivamapuna@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0997-2264>

Institute of Civil Aviation, Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University,
228 Klochkivska St., Kharkiv, 61045, Ukraine

FILM EDUCATION TOOLS IN TEACHING THE DISCIPLINE “LAW” IN THE TRAINING OF CIVIL AVIATION SPECIALISTS

Abstract. The article presents an original methodology for teaching the discipline “Law” to future civil aviation specialists, developed on the basis of a synthesis of competency-based, practice-oriented, interactive, and learner-centered approaches. It is emphasized that the legal training of aviation personnel should not only ensure the acquisition of normative legal knowledge but also foster professional legal awareness, ethical responsibility, and the ability to make decisions under conditions of legal uncertainty. The feasibility of implementing film pedagogy as an innovative tool for developing students’ legal culture is substantiated.

The central element of the proposed methodology is the training module “Human Rights,” aimed at mastering international aviation standards, the provisions of the Chicago Convention, EU Regulations on passenger rights protection, and understanding the priority of human dignity during air travel. It is demonstrated that the use of feature films in combination with role-playing and situation analysis clarifies the legal consequences of professional actions and promotes the development of practical legal thinking.

The results of a pedagogical experiment are presented, showing an improvement in the formation of students’ legal competencies, an increased ability to provide reasoned legal assessment of professional situations, the development of empathy, and a sustainable internal motivation to adhere to human rights in aviation activities.

It is concluded that the use of film pedagogy ensures a transition of the educational process from a predominantly knowledge-based model to an experience- and value-based one, and contributes to the professional maturity of future civil aviation specialists in accordance with modern international standards of flight safety and human rights protection.

Purpose. To theoretically substantiate, develop, and partially experimentally verify the effectiveness of the author’s pedagogical approach to teaching the discipline “Law” in the training system of civil aviation specialists through the use of feature films as a means of forming legal culture, ethical responsibility, and intercultural professional competence.

Methods. Analysis and synthesis of scientific sources, pedagogical observation, questionnaires, modeling of aviation-related legal situations, film reflection, and quantitative and qualitative analysis of the results of a pedagogical experiment.

Results. In the course of implementing the author’s pedagogical approach, which integrates competence-based, practice-oriented, active-interactive, personality-oriented, and integrative approaches, a training module “Human Rights” was developed and tested using feature films as video cases. The following films were used in work with students: *Sully* (Miracle on the Hudson), *Official Secrets*, *Spotlight*, etc., which contain professionally significant situations related to moral and legal dilemmas and professional responsibility. The analysis of the partial pedagogical experiment demonstrated positive dynamics in the formation of students’ legal competencies. In particular, the cognitive component (knowledge of aviation law and the ability to identify legal violations) increased by 28%, the value-motivational component (internal readiness to be guided by human rights principles in professional actions) by 32%, and the activity component (ability to apply legal norms in managerial decision-making) by 30%. Students showed an increase in the number of correct legal assessments of aviation situations,

a more conscious attitude toward their professional role, and a higher level of empathy toward passengers and colleagues.

The obtained results indicate the formation of stable skills and convictions necessary for work under conditions of high responsibility and potential legal uncertainty that characterize professional activity in the aviation field. The author's approach has proven its suitability for scaling within the "Law" discipline and other courses of the humanities cycle.

Conclusions. The proposed author's approach to teaching the discipline "Law" using feature films as video cases ensures the integration of legal knowledge with students' emotional and value-based experience, promotes the development of critical thinking, professional responsibility, legal awareness, and readiness to make informed decisions in aviation situations. The implemented experience confirms that film pedagogy can strengthen the humanitarian component of aviation education and bring the training of future specialists closer to modern international standards of flight safety and human rights protection.

The tested approach is recommended for further implementation in higher education institutions of technical profile, as well as for the development of long-term professional development programs for aviation personnel with an emphasis on legal culture and ethical behavior.

KEY WORDS: *legal culture, civil aviation, film pedagogy, competency-based approach, human rights, interactive learning.*

Conflict of interest

The author declares that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript. Furthermore, the author has fully adhered to ethical standards, including those related to plagiarism, data falsification, and duplicate publication.

References

1. Dychkivska, N. (2015). Innovative Pedagogical Technologies: textbook. 3rd ed., revised. Kyiv: Akademvydav. <https://academia-pc.com.ua/product/306> (In Ukrainian).
2. Pometun, O., Pyrozhenko, L. (2002). Interactive Learning Technologies: Theory, Practice, Experience. Kyiv: A.S.K. (In Ukrainian).
3. Poiasok, T. B., Bespartochna, O. I. (2024). Pedagogy: textbook. Kremenchuk: Publishing House "NOVABUK". https://vps-education.co.ua/assets/files/Pedagogika_new_book.pdf (In Ukrainian).
4. Skakun, O. F. (2001). Theory of State and Law. Kharkiv: Konsum. <https://moodle.znu.edu.ua/mod/folder/view.php?id=270883> (In Ukrainian).
5. Hrona, N. V. (2022). The work with medi atext to train various staff. *Veresen: Scientific and Methodological Journal*, 2(93), 137–150. <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2022.11> <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/download/202/183> (In Ukrainian).
6. Albrecht, C. Filmdidactic. KinderundJugendmedien.de. <https://www.kinderundjugendmedien.de/images/fachlexikon/fachdidaktik/pdf/filmdidaktik.pdf>
7. Aßmann, S., Grafe, S., Martin, A. (Hrsg.). (2024). Medien – Bildung – Forschung: Integrative und interdisziplinäre Perspektiven. Bad Heilbrunn : Verlag Julius Klinkhardt. <https://doi.org/10.25656/01:31899> https://www.pedocs.de/volltexte/2024/31899/pdf/Assmann_et_al_2024_Medien_Bildung_Forschung.pdf
8. European Union. Regulation (EC) No 261/2004. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0261>
9. European Union. Regulation (EC) No 1107/2006. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1107/oj/eng>
10. Gibtnier-Weidlich, O. (2019). School in the Cinema Hall: How Film Pedagogy Enriches Teaching. *Medienwelten: Zeitschrift für Medienpädagogik*, 10, 117-122. <https://www.fachportal-paedagogik.de/literatur/vollanzeige.html?FId=3342058>
11. International Civil Aviation Organization. Convention on International Civil Aviation (Chicago Convention). (1944). <https://www.icao.int/convention-international-civil-aviation-doc-7300>
12. Symposium Deutschdidaktik. Film(s) in German Lessons. Modern Film Didactics in Schools. 17th Conference of the Symposium Deutschdidaktik, Erlangen. (2005). https://symposium-deutschdidaktik.de/wp-content/uploads/2024/03/17.-Tagung_2005_Erlangen_Abstracts.pdf

The article was received by the editors 05.11.2025

The article is recommended for printing 08.12.2025

Published 30.12.2025